

Originalo kalba – anglų

Žmogaus teisių taryba**49-oji sesija**

2022 m. vasario 28 d. – balandžio 1 d.

Darbotvarkės klausimas Nr. 3

**„Visų žmogaus teisių: pilietinių, politinių, ekonominių,
socialinių ir kultūrinių, įskaitant vystymosi skatinimas
ir apsauga“****Žmonių su negalia teisės****Specialiojo pranešėjo asmenų su negalia teisių klausimais
pranešimas***Santrauka*

Šį pranešimą, parengtą pagal Tarybos rezoliuciją Nr. 44/10, Žmogaus teisių tarybai pateikė specialusis pranešėjas asmenų su negalia teisių klausimais Gerard Quinn. Jame apžvelgiamos 2021 m. vykdytos veiklos ir aptariamas teminis tyrimas apie dirbtinio intelekto poveikį žmonių su negalia teisėms.

Šiuo metu pasaulyje vis sparčiau yra naudojamas dirbtinis intelektas bei automatizuoto sprendimų priėmimo ir mašininio mokymosi technologijos. Šios naujos technologijos gali būti labai naudingos žmonėms su negalia, skatindamos juos siekti įtraukios lygybės tokiose srityse, kaip užimtumas, švietimas ir savarankiškas gyvenimas, tačiau taip pat yra žinoma, jog jos gali daryti nemažą diskriminuojantį poveikį. Nors vis geriau yra suvokiama, kokius plačius iššūkius gali kelti šios naujos technologijos žmogaus teisių srityje, būtina kuo skubiau pradėti diskutuoti apie konkrečias tokių technologijų keliamas problemas žmonių su negalia teisėms. Savo teminiame tyrime specialusis pranešėjas ketina pradėti šią diskusiją ir aptarti minėtus dalykus. Jame jis aprašo, kokius pavojus žmonių su negalia teisėms, kurios yra numatytos Neįgaliųjų teisių konvencijoje, kelia tokios technologijos. Jo teigimu, kalbant apie šias technologijas, žmonių su negalia teisėms turėtų būti skiriamas pagrindinis dėmesys. Tik panaikinę šiuos pavojus, galėsime suvokti tikrąją dirbtinio intelekto naudą. Šiuo tikslu, galutinėje pranešimo dalyje jis pateikė praktines rekomendacijas, kaip to būtų galima pasiekti.

GE.21-19753(E)

Prašome perdirbti

Turinys

	<i>Puslapis</i>
I. Įvadas.....	3
II. Specialiojo pranešėjo veikla.....	3
A. Tarptautiniai vizitai.....	3
B. Konsultacijos, susitikimai ir bendradarbiavimas su suinteresuotomis šalimis.....	3
C. Pranešimai.....	4
III. Dirbtinis intelektas ir žmonių su negalia teisės.....	4
A. Dirbtinio intelekto pobūdis.....	7
B. Bendras dirbtinio intelekto poveikis žmonėms su negalia.....	8
C. Neįgaliųjų teisių konvencijoje numatytos pagrindinės teisės ir pareigos, kurios yra taikomos dirbtinio intelekto kūrimui ir naudojimui.....	10
D. Žmonės su negalia diskriminuojantis dirbtinio intelekto taikymas.....	15
IV. Išvados ir rekomendacijos.....	17
A. Išvados.....	17
B. Rekomendacijos.....	18

I. Įvadas

1. Šį pranešimą, parengtą pagal Tarybos rezoliuciją Nr. 44/10, Žmogaus teisių tarybai pateikė specialusis pranešėjas asmenų su negalia teisių klausimais Gerard Quinn. Jame apžvelgiamos 2021 m. vykdytos veiklos ir aptariamas teminis tyrimas apie dirbtinio intelekto poveikį žmonių su negalia teisėms.
2. Rengdamas tyrimą, specialusis pranešėjas analizavo valstybėms narėms, nacionalinėms žmogaus teisių institucijoms, Jungtinių Tautų sistemos agentūroms, pilietinės visuomenės organizacijoms, įmonėms, žmonėms su negalia bei jiems atstovaujančioms organizacijoms pateikto klausimyno atsakymus. Specialusis pranešėjas iš viso gavo 35 atsiliepimus ir nori padėkoti visiems juos pateikusiems asmenims.¹

II. Specialiojo pranešėjo veikla

A. Tarptautiniai vizitai

3. Dėl koronaviruso (COVID-19) pandemijos specialusis pranešėjas 2020 ir 2021 metais neorganizavo jokių tarptautinių vizitų. 2021 m. numatytas vizitas į Botsvaną taip pat buvo atidėtas dėl pandemijos. Specialusis pranešėjas dėkoja Botsvanos vyriausybei už bendradarbiavimą ir dar tikisi joje apsilankyti savo kadencijos metu.
4. 2022 m. specialusis pranešėjas paprašė apsilankyti Europos Sąjungoje ir Jordanijoje.

B. Konsultacijos, susitikimai ir bendradarbiavimas su suinteresuotomis šalimis

5. Specialusis pranešėjas dalyvavo daugybėje konferencijų ir susitikimų, kurių metu jis keitėsi turima informacija, dalijosi gerąja patirtimi ir didino informuotumą negalios klausimais. Kai kurios 2021 m. veiklos yra aprašytos žemiau.
6. 2021 m. vasario mėn. specialusis pranešėjas dalyvavo ekspertų posėdyje dėl vyresnio amžiaus asmenų žmogaus teisių apsaugos stiprinimo tiek COVID-19 pandemijos, tiek kitu metu, kurį surengė Jungtinių Tautų vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuro (OHCHR), siekdamas prisidėti prie Neribotos sudėties visuomenės senėjimo klausimų darbo grupės veiklos. Jis taip pat dalyvavo 59-oje Socialinio vystymosi komisijos sesijoje. 2021 m. kovo mėn. jis dalyvavo Žmogaus teisių tarybos kasmetiniuose debatuose apie žmonių su negalia teises. 2021 m. liepos mėn. specialusis pranešėjas dalyvavo Neįgaliųjų teisių konvencijos šalių konferencijos 14-oje sesijoje ir kituose, su ja susijusiuose, renginiuose. 2021 m. lapkričio mėn. jis dalyvavo Žmogaus teisių tarybos ne sesijų metu surengtame pasitarime psichikos sveikatos ir žmogaus teisių klausimais, kuris vyko pagal Tarybos rezoliuciją Nr. 43/13, ir Tarybos ne sesijų metu surengtoje specialistų grupės diskusijoje apie žmogaus teisę į socialinę apsaugą besikeičiančiame darbo pasaulyje, kuri taip pat buvo surengta pagal minėtą rezoliuciją.
7. Specialusis pranešėjas konsultavosi su regioninėmis organizacijomis ir kitomis suinteresuotosiomis šalimis. Šią veiklą taip pat sudarė konsultacijos dėl Europos Komisijos 2021–2030 m. neįgaliųjų teisių strategijos užbaigimo; Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos Socialinių reikalų, sveikatos ir tvaraus vystymosi komiteto viešasis posėdis žmonių su negalia deinstitutionalizavimo klausimais; Kanados Senato Teisės ir konstitucinių reikalų nuolatinio komiteto viešasis posėdis dėl įstatymo, kuriuo iš dalies keičiamas Baudžiamasis kodeksas (medicininė pagalba mirštant); ir Airijos Parlamento Jungtinio žmonių su negalia reikalų komiteto viešasis posėdis dėl padarytos šalies pažangos, įgyvendinant Neįgaliųjų teisių konvenciją.

¹ Visus gautus atsiliepimus galite rasti adresu:
<https://www.ohchr.org/EN/Issues/Disability/SRDisabilities/Pages/HRC49-Artificial-Intelligence-Report.aspx>.

Jis taip pat konsultavosi su Konvencijos dėl priešpėstinių minų naudojimo, kaupimo, gamybos ir perdavimo uždraudimo ir dėl jų sunaikinimo Pagalbos aukoms komitetu, Tarptautiniu Raudonojo Kryžiaus komitetu, nacionalinėmis žmogaus teisių institucijomis, žmonėmis su negalia ir jiems atstovaujančiomis organizacijomis, kitomis nevyriausybinėmis organizacijomis, akademikais ir diplomatais.

C. Pranešimai

8. Šiame pranešime nurodytu laikotarpiu išsiųstų užklausų ir gautų atsakymų santraukas galite rasti įgaliotųjų ekspertų pranešimų ataskaitose (ir OHCHR viešųjų pranešimų duomenų bazėje).²

III. Dirbtinis intelektas ir žmonių su negalia teisės

9. Dirbtinis intelektas bei automatizuoto sprendimų priėmimo ir mašininio mokymosi technologijos sparčiai keičia pasaulį.³ Kaip ir ankstesnių technologinių revoliucijų atveju, automatizuoto sprendimų priėmimo ir mašininio mokymosi technologijos nustato naujas žmonių sambūvio sąlygas. Šias technologijas visapusiškai naudoja įvairių sričių viešojo ir privataus sektoriaus subjektai, todėl jos daro įtaką visoms mūsų gyvenimo sritims. Dėl šios priežasties dirbtinis intelektas yra laikomas didžiausiu žmonijos iššūkiu.⁴
10. Daugelio nuomone, dirbtinis intelektas turi potencialą pagerinti sąlygas žmonėms su negalia. Nėra jokios abejonės, kad tinkamai ir atsakingai naudojant šias technologijas, jos gali padėti siekti bendro „įtraukios lygybės“ tikslo tarptautinėje žmogaus teisių teisėje, o ypač Neįgaliųjų teisių konvencijoje numatytų teisių, įskaitant tokias sritis, kaip užimtumas, galimybė naudotis komercinėmis prekėmis ir paslaugomis, žmonėms su negalia teikiamų paslaugų pertvarka, savarankiškas gyvenimas ir švietimas. Šios technologijos taip pat galėtų reikšmingai paspartinti tvarų vystymąsi, kuris tiesiogiai ir netiesiogiai būtų naudingas žmonėms su negalia.⁵ Jei dirbtinis intelektas gebėtų tinkamai atsižvelgti į individualias asmens aplinkybes, jis galėtų visose valstybėse žymiai greičiau padėti rasti naujus ir galbūt žymiai veiksmingesnius būdus, kuriais būtų galima sudaryti tinkamas ir pagrįstas sąlygas žmonėms su negalia.
11. Tačiau dirbtinis intelektas taip pat kelia didžiulių iššūkių, susijusių su naudojimu žmogaus teisėmis. Nors daugelis šių pavojų taip pat gresia kitoms žmonių grupėms, kai kurie iš jų yra būdingi tik žmonėms su negalia arba konkrečioms kitoms žmonių grupėms, kurioms gali grėsti neproporcinga rizika. Todėl būtina skubiai surengti diskusijas, kurių metu būtų apsvarstyti tiek žmonėms su negalia dirbtinio intelekto keliami pavojai, tiek siūlomos galimybės.
12. Pradėjęs aiškėti dirbtinio intelekto poveikis žmogaus teisėms yra laikomas esminiu šio pranešimo pagrindu. 2021 m. OHCHR atkreipė dėmesį į keletą dalykų, keliančių didelį susirūpinimą dėl privatumo, susijusio su dirbtiniu intelektu.⁶ Dirbtinio intelekto poveikį naudojimuisi žmogaus teisėmis taip pat plačiai nagrinėjo įvairūs JT įgaliotumus turintys įgaliotieji ekspertai. Teminius pranešimus apie dirbtinį intelektą pateikusiais JT įgaliotumus turinčiais įgaliotaisiais ekspertais yra laikomi specialieji pranešėjai teisės į vystymąsi klausimais, teisės į mokslą klausimais, teisės į nuomonės ir saviraiškos laisvę skatinimo ir apsaugos klausimais, ypač didelio skurdo ir žmogaus teisių klausimais, neteisminio, neatidėliotino ir savavališko mirties bausmės vykdymo klausimais, šiuolaikinių rasizmo, rasinės diskriminacijos, ksenofobijos ir susijusios netolerancijos formų

² Žr. A/HRC/47/3, A/HRC/48/3 ir <https://spcommreports.ohchr.org/>.

³ Žr. Klaus Schwab, "The fourth industrial revolution: what it means, how to respond" World Economic Forum, 14 January 2016.

⁴ Žr. Henry A. Kissinger, Eric Schmidt and Daniel Huttenlocher, *The Age of AI and our Human Future* (London, John Murray Press, 2021); and Sue Halpern, "The human costs of AI", *New York Review of Books*, 21 October 2021.

⁵ Žr. Charlotte McClain-Nhlapo and Deepti Samant Raja, "Addressing the drivers of digital technology for disability-inclusive development" in *Accessible Technology and the Developing World*, Michael Ashley Stein and Jonathan Lazar, eds. (Oxford, Oxford University Press, 2021).

⁶ Žr. A/HRC/48/31.

- klausimais, šiuolaikinių vergijos formų klausimais, ir teisės į privatumą klausimais, o taip pat nepriklausomas ekspertas vyresnio amžiaus asmenų naudojimosi visomis žmogaus teisėmis klausimais.⁷ Kai kuriuose jų pranešimuose buvo atsižvelgta į ypatingą dirbtinio intelekto naudojimo poveikį žmonėms su negalia. Šis pranešimas yra paremtas minėtais vertingais darbais.
13. Jungtinių Tautų specializuotos agentūros taip pat atkreipė dėmesį į dirbtinio intelekto keliamus pavojus ir teikiamas galimybes. Pavyzdžiui, Jungtinių Tautų vaikų fondas (UNICEF) įdėjo daug darbo, kad nustatytų, ar dirbtinio intelekto sistemos daro poveikį vaikams, įskaitant turinčius negalią, o jeigu daro, tai kokį, pavyzdžiui, kaip tokios sistemos yra naudojamos ir kokį poveikį jos daro vaikams namie, mokykloje ir žaidžiant, o taip pat kokios vaikų teisės gali būti neproporcingai paveiktos (tiek teigiama, tiek neigiama prasme), naudojant dirbtinį intelektą.⁸
 14. Tarptautinė darbo organizacija (TDO) palaikė keletą iniciatyvų, susijusių su įvairiais dirbtinio intelekto elementais ir jų poveikiu darbui ateityje. Savo tyrime apie dirbtinio intelekto poveikį darbo ateičiai ji nagrinėjo dirbtinio intelekto ekonomiką ir kaip ji yra susijusi su darbo rinka.⁹ Autoriai pabrėžė, jog norint užtikrinti, kad dirbtinio intelekto technologijų pažangos teikiama nauda galėtų naudotis kuo daugiau žmonių, pirmiausia reikia atsižvelgti į pavojus dėl didėjančios nelygybės. Savo leidinyje „2021 m. pasaulio užimtumo ir socialinės perspektyvos“ (angl. *World Employment and Social Outlook 2021*) PSO, be kitų dalykų, nagrinėja, kokią įtaką platformų kūrimas ir algoritminis valdymas daro kasdienei darbuotojų patirčiai skaitmeninėse darbo platformose.¹⁰
 15. 2010 m. Tarptautinės telekomunikacijų Sąjungos ir Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos (UNESCO) sukurta Plačiajuosčio ryšio darniam vystymuisi komisija, kurios tikslas yra didinti plačiajuosčio ryšio svarbą tarptautinės politikos darbotvarkėje, pabrėžė žmonių su negalia svarbą, bendrai kuriant dirbtinio intelekto priemones, skirtas gerinti visuotinę sveikatą. Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) taip pat pabrėžė dirbtinio intelekto vaidmenį, pertvarkant sveikatos priežiūros paslaugas, pavyzdžiui, savo leidinyje apie dirbtinio intelekto etiką ir valdymą sveikatos priežiūros srityje.¹¹ Šiame leidinyje PSO nurodė, kad dirbtinio intelekto teikiamos galimybės ir galimi pavojai yra tarpusavyje susiję, o taip pat perspėjo dėl neetiško sveikatos duomenų rinkimo ir naudojimo, algoritmuose užkoduoto šališkumo ir pavojų pacientų saugumui, kibernetinei saugai ir aplinkai. Ji taip pat įspėjo, kad sistemos, kurios iš esmės buvo mokamos naudojant duomenis, surinktus iš asmenų, gyvenančių dideles pajamas gaunančiose šalyse, gali būti nepritaikytos asmenims, gyvenantiems mažas ir vidutines pajamas gaunančiose šalyse, o tai kelia nerimą, kadangi šiuo atveju, žmonės su negalia turės visiškai kitokias galimybes gauti medicininę ir reabilitacinę pagalbą šalyse, turinčiose mažiau išteklių. UNESCO nurodė, kokius iššūkius kelia dirbtinis intelektas, pripažindama ypatingą žmonių su negalia padėtį, tuo tarpu jos 41-osios Generalinės konferencijos metu priimtoje „Rekomendacijoje dėl dirbtinio intelekto etikos“ buvo pabrėžtas nediskriminavimo dėl negalios principas.¹² Pasaulio bankas, pripažindamas dirbtinio intelekto pagrindu sukurtų atpažinimo technologijų teikiamas galimybes ir pavojus, paskelbė gaires, kokius žmonių su negalia įtraukties metodus būtų galima naudoti nacionalinių teisėtų asmens tapatybės dokumentų išdavimo projektuose, kurių metu yra naudojamos dirbtinio intelekto technologijos.¹³ Be to, Pasaulio bankas Vakarų Afrikoje, kurioje buvo diegiamos tokios technologijos, tiesiogiai susisiekė su suinteresuotaisiais asmenimis, turinčiais negalią, kad geriau suprastų pavojus ir privalumus, susijusius su biometrinio tapatybės nustatymo technologija, kuri buvo naudojama nacionalinių teisėtų asmens tapatybės dokumentų išdavimo projektų metu.

⁷ Žr. A/HRC/42/38, A/HRC/32/37, A/73/348, A/74/493, A/HRC/29/37, A/HRC/26/36, A/75/590, A/HRC/48/76, A/HRC/42/44, A/HRC/46/37 ir A/HRC/45/14.

⁸ Žr. UC Berkeley Human Rights Center Research Team and UNICEF, *Memorandum on Artificial Intelligence and Child Rights* (April 2019).

⁹ Ekkehard Ernst, Rossana Merola and Daniel Samaan, “The economics of artificial intelligence: implications for the future of work” (2018).

¹⁰ *World Employment and Social Outlook 2021: The Role of Digital Labour Platforms in Transforming the World of Work* (Geneva, ILO, 2021).

¹¹ *Ethics and Governance of Artificial Intelligence for Health* (Geneva, WHO, 2021).

¹² Internetinė prieiga adresu: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379920.page=14>.

¹³ World Bank, “Creating disability inclusive ID systems” (2020).

16. Žmogaus teisių sutarčių stebėsenos organas taip pat suvokia dirbtinio intelekto keliamą iššūkį. Pavyzdžiui, savo bendrojoje pastaboje Nr. 25 (2020 m.) Ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komitetas pabrėžė žmonių su negalia diskriminacijos riziką, kai „mokslo pažangos produktais nėra atsižvelgiama į pastarųjų ypatumus ir konkrečius poreikius“ (34 punktą). Komitetas pabrėžė, kad žmonės su negalia turi dalyvauti priimant mokslinius sprendimus, todėl reikia užtikrinti, kad jiems būtų sudarytos tinkamos sąlygos naudotis mokslinės pažangos produktais.
17. Taip pat vykdomos svarbios regioninės iniciatyvos, kuriomis yra siekiama spręsti dirbtinio intelekto poveikio žmogaus teisėms klausimą. Pavyzdžiui, Europos Taryba, atsižvelgdama į savo *ad hoc* Komiteto dirbtinio intelekto klausimais atliekamą darbą,¹⁴ svarsto galimybę parengti žmogaus teisių sutartį dėl dirbtinio intelekto kūrimo, projektavimo ir pritaikymo.¹⁵ Europos Komisija jau paskelbė pasiūlymą dėl dirbtinio intelekto įstatymo, kuriuo būtų reglamentuojamas dirbtinio intelekto naudojimas, įskaitant jo pritaikymą diskriminuojančiais tikslais.¹⁶ Azijos ir Ramiojo vandenyno ekonomikos ir socialinė komisija (ESCAP)¹⁷ bei Afrikos žmogaus ir tautų teisių komisija taip pat pradėjo svarstyti dirbtinio intelekto ir žmogaus teisių klausimus.¹⁸
18. Nacionaliniu lygmeniu, daugelis valstybių šiuo metu įgyvendina nacionalines dirbtinio intelekto strategijas, pripažindamos dirbtinio intelekto keliamus etinius ir, kai kuriais atvejais, žmogaus teisių iššūkius. Nacionalinės žmogaus teisių institucijos pradėjo akcentuoti, jog reikia atkreipti dėmesį ne tik į dirbtinio intelekto sistemų keliamą ir jų naudojimo metu kylantį pavojų žmogaus teisėms, bet ir į siūlomas galimybes. Kai kurios iš jų, įskaitant Australijos žmogaus teisių Komisiją,¹⁹ Europos nacionalinių lygybės įstaigų tinklą (Equinet)²⁰ ir Vokietijos Federalinę kovos su diskriminacija agentūrą²¹, aiškiai išreiškė susirūpinimą dėl žmonių su negalia teisių.
19. Nepaisant dirbtiniam intelektui skirto didelio dėmesio, konkreti jo tiesioginė nauda ir galima žala maždaug 1 milijardui pasaulio žmonių su negalia nebuvo išsamiai įvertinta. Tai yra labai didelis atotrūkis. Dabar yra tinkamas laikas jį panaikinti, užvedant informacija grįstą diskusiją tarp valstybių, žmogaus teisių ekspertų, žmonių su negalia organizacijų ir pilietinės visuomenės bei privačių subjektų, kad kuriant dirbtinį intelektą, žmonių su negalia teisėms būtų skiriamas pagrindinis dėmesys.
20. Neįgaliųjų teisių konvencijoje nurodytos žmogaus teisės ir pagrindinės normos yra laikomos pagrindiniais kriterijais, kuriais remiantis turėtų būti vertinamas dirbtinio intelekto keliami pavojai ir teikiamos galimybės. Joje yra nustatytos atitinkamos teisės ir su jomis susijusios pareigos, įskaitant privatumą, savarankiškumą, nepriklausomą gyvenimą, užimtumą, švietimą, sveikatos apsaugą, o, svarbiausia, bendrą lygybę ir nediskriminavimo užtikrinimą. Darnaus vystymosi tikslai papildė Konvencijoje įtvirtintą nuostatą. 10 tikslas, visų pirma, atitinka Konvencijoje įtvirtintą vienodo požiūrio į žmones principą, be to, juo yra siekiama kurti tokią visuomenę, kurioje žmonės su negalia galėtų gyventi nediskriminuojami. Skaitmeninio bendradarbiavimo klausimų aukšto lygio grupė pabrėžė, jog yra svarbu užtikrinti, kad siekiant darnaus vystymosi tikslų, būtų naudojamos skaitmeninės technologijos.²² Dažniausiai nuošalyje liekantys žmonės su negalia tiesiog neturės jokių galimybių su visais lygiavertiškai dalyvauti, kol jiems nebus tinkamai pritaikytos technologijos.

¹⁴ Žr. <https://www.coe.int/web/artificial-intelligence/cahai>.

¹⁵ Žr. Council of Europe Committee of Experts on Internet Intermediaries, “Algorithms and human rights: study on the human dimensions of automated data processing technologies and possible regulatory implications” (2017).

¹⁶ „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės (Dirbtinio intelekto aktas) ir iš dalies keičiami tam tikri Sąjungos teisėkūros procedūra priimti aktai“ COM/2021/206. Internetinė prieiga adresu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206>.

¹⁷ Žr. ESCAP, “Artificial intelligence in Asia and the Pacific” (November 2017).

¹⁸ Žr. <https://www.achpr.org/sessions/resolutions?id=504>.

¹⁹ Žr. Australian Human Rights Commission, “Using artificial intelligence to make decisions: addressing the problem of algorithmic bias” (2020).

²⁰ Žr. Robin Allen and Dee Masters, *Regulating for an Equal AI: a New Role for Equality Bodies. Meeting the New Challenges to Equality and Non-discrimination from increased Digitisation and the Use of Artificial Intelligence* (Brussels, Equinet, 2020).

²¹ Žr. Carsten Orwat, *Risks of Discrimination Through the Use of Algorithms* (Berlin, Federal Anti-Discrimination Agency, 2020).

²² Žr. A/74/821.

21. Konvencijoje numatytos teisės ir pareigos taip pat yra įgyvendinamos, taikant kitas priemones, padedančias nustatyti dirbtinio intelekto poveikį žmonių su negalia teisėms. Be to, Jungtinių Tautų Žmonių su negalia įtraukties strategijoje yra konkrečiai siekiama pasinaudoti viešaisiais pirkimais kaip priemone skatinti lygybę visoje Jungtinių Tautų sistemoje. Tinkamai ją naudodamos, Jungtinės Tautos galėtų tapti puikiu žmogaus teises atitinkančių dirbtinio intelekto priemonių kūrimo, pirkimo ir naudojimo pavyzdžiu. Verslo ir žmogaus teisių pagrindiniuose principuose įmonės yra skatinamos atlikti prekių ir paslaugų poveikio žmogaus teisėms vertinimus, kurių metu taip pat būtų vertinamos visos naujos dirbtinio intelekto priemonės, konsultuojantis su tiesioginių jų poveikį patiriančiomis žmonių grupėmis, pavyzdžiui, asmenimis, turinčiais negalią (17–20 principai). Remiantis įvairiais Jungtinių Tautų pasaulinio susitarimo principais, įmonės taip pat yra raginamos ne tik vengti pažeidinėti žmogaus teises, bet ir panaikinti diskriminaciją, ypač įdarbinimo srityje, kurioje dirbtinis intelektas žmonėms su negalia kelia tam tikrą sunkumą.²³

A. Dirbtinio intelekto pobūdis

22. Nėra vieno universalus dirbtinio intelekto apibrėžimo,²⁴ tačiau jį galima apibūdinti kaip „mašinių mokymo mokslą“.²⁵ Pagrindinė mintis yra sukurti tokias mašinas, kurios dirbtų lyg žmonės, tik žymiai greičiau, produktyviau, patikimiau ir, teoriškai, be žmogaus įsikišimo. Beveik visais atvejais, šio proceso metu yra atliekamas pradinis vadinamojo mokymo duomenų rinkinio vertinimas, siekiant sukurti algoritmais vadinamus nurodymus.²⁶ Toliau mašina analizuoja papildomus duomenis, gautus iš vieno arba kelių šaltinių, pavyzdžiui, jutiklių, įrašų arba skaitytuvų, ir „mokosi“, gautus rezultatus lygindama su pradinio mokymo rinkinio ypatumais. Mašinos gali priimti savarankiškus sprendimus, kas yra vadinama „automatizuotu sprendimų priėmimu“ arba žmogui suteikti informacijos, kuria remdamasis jis galėtų priimti asmeninį sprendimą.
23. Mašininio mokymosi metu dirbtinis intelektas tampa vis „išmanesniu“. Sistemos išmanumas priklauso nuo mašinai pateikiamos informacijos ir duomenų. Taigi, kai dirbtinio intelekto modelis turi atlikti tam tikrą užduotį (pavyzdžiui, rasti darbui tinkamiausią kandidatą), jam įprastai yra pateikiami duomenys apie praeityje sėkmingai dirbusius darbuotojus. Tačiau naudojant tokius istorinius duomenis, pirmenybė yra teikiama anksčiau samdytų kandidatų savybėms. Todėl yra mažai tikėtina, jog bus atsižvelgta į skirtingų kandidatų, pavyzdžiui, žmonių su negalia, privalumus, jei jie neatitiks anksčiau darbuotojams taikytų normų. Naudojant pateiktus duomenis, yra sukuriamas „standartinis“ gero darbuotojo šablonas, pagal kurį dirbtinio intelekto sistema mokosi rasti bendras duomenų sąsajas, kurias vėliau galėtų pritaikyti kitam duomenų rinkiniui (pavyzdžiui, galimų darbuotojų sąrašui), siekdama nustatyti tinkamiausius kandidatus. Šie duomenys gali būti įvairių rūšių. Juos gali sudaryti darbo pokalbio vaizdo ir garso įrašai, o taip pat duomenys apie amžių, ankstesnes darbo vietas ir išsilavinimą.
24. Dirbtiniam intelektui „mokyti“ naudojamus duomenų rinkinius neretai sudaro duomenys paremti ankstesniais žmonių sprendimais ir subjektyviais asmeniniais įsitikinimais, todėl tokie duomenų rinkiniai dėl įvairių priežasčių gali būti klaidingi. Pavyzdžiui, dirbtinio intelekto sistema, kuria siekiama rasti darbui tinkamiausią asmenį, įprastai bus išmokyta, naudojant duomenų rinkinį, sudarytą iš ankstesnių žmogaus priimtų sprendimų, nusakančių koks žmogus geriausiai tiktų atitinkamam darbui. Jei tokie žmogaus sprendimai, iš kurių yra sudarytas duomenų rinkinys, yra diskriminuojantys, tuomet dirbtinio intelekto sistema greičiausiai naujus duomenis apdoros tokiu pačiu diskriminuojančiu būdu, nesprendama esamos problemos. Taip bus dar labiau akcentuota negalia, dėl kurios asmuo gali būti laikomas darbui netinkamu kandidatu. Nerimą kelia tai, kad toks

²³ Jungtinių Tautų pasauliniu susitarimu yra siekiama sukurti visuotinį tvarių įmonių ir suinteresuotųjų subjektų judėjimą, padėti įmonėms laikytis 10-ies žmogaus teisių, darbo, aplinkosaugos ir kovos su korupcija principų bei siekti Darnaus vystymosi tikslų. Žr. Council of Europe, “What’s AI? A definition uneasy to build and share”.

²⁵ Žr. Frederik Zuiderveen Borgesius, *Discrimination, Artificial Intelligence, and Algorithmic Decision-making* (Strasbourg, Council of Europe, 2018).

²⁶ Algoritmai (kartais dar vadinami kompiuterinėmis programomis), nustatantys loginius veiksmus, kuriuos turi atlikti kompiuteris, kad apdorotų jam pateiktus duomenis, nurodo kompiuteriui naudoti suvestus duomenis, siekiant gauti konkrečius rezultatus.

sprendimas beveik visada yra priimamas nepamąstant, jog sudarius tinkamas sąlygas, žmonės su negalia gali gebėti atlikti pagrindines darbo funkcijas.

25. Dirbtinio intelekto modeliai dažnai dirba, profiliuodami žmones (pavyzdžiui, atrinkdami kandidatą į darbą). Tai vyksta, kai sistema priima sprendimą dėl asmens, remdamasi jo asmens duomenimis arba internete randama informacija, pavyzdžiui, sprendžiant, ar jis yra linkęs sukčiauti arba ar turi kokių nors sveikatos priežiūros poreikių.²⁷ Profilavimas gali būti naudojamas priimant esminius sprendimus tiek dėl pavienių asmenų, tiek dėl jų grupių.
26. Nėra vieno automatizuoto sprendimų priėmimo apibrėžimo, kadangi jis gali pasireikšti įvairiomis formomis. Todėl dirbtiniu intelektu grindžiamos mašinos gali priimti sprendimus be tiesioginio žmogaus įsikišimo. Vienu iš tokių pavyzdžių galėtų būti laikoma automatizuota sienų kontrolė prie tarptautinių sienų, kur dirbtinio intelekto mašina gali atverti vartus asmeniui, norinčiam kirsti sieną, o šį procesą stebi žmogus per apsauginę vaizdo stebėjimo sistemą.²⁸ Nors mašinos atliekamus veiksmus formaliai prižiūri žmogus, daugeliu atvejų, tokio žmogaus įsikišimas į mašinos veikimą yra ribotas. Taip yra tuomet, kai, pavyzdžiui, mašina atlieka lemiamą vaidmenį, priimant sprendimus, o žmogus, ilgai nesvarstęs, tokį sprendimą priima kaip galutinį.²⁹
27. Nors dirbtinis intelektas kelia didelį susirūpinimą dėl žmogaus teisių laikymosi, su mašininio mokymosi susiję pavojai gali būti pastebimesni dėl vadinamojo „juodosios dėžės reiškinio“ arba skaidrumo trūkumo. Dirbtinio intelekto veikimo principai dažnai yra sąmoningai slepiami nuo visuomenės, siekiant apsaugoti intelektinės nuosavybės teises, arba tokios sistemos veikimas yra suprantamas tik gebantiems skaityti ir rašyti tokios programos kodą. Iš tiesų, šis procesas yra toks sudėtingas dėl mašininio mokymosi technologijos, kurios priimamus sprendimus sudėtinga suprasti bet kuriam žmogui. Kartais duomenys yra ištrinami arba net nelyginami, nes kyla problemų dėl duomenų apsaugos. Tai gali baigtis tuo, kad atgaline data bus beveik neįmanoma nustatyti, ar diskriminacija iš tiesų įvyko. Toks skaidrumo trūkumas yra laikomas realia kliūtimi, trukdančia užtikrinti žmonių su negalia teisę, kad su jais būtų elgiamasi taip pat kaip su kitais. Padėtį dėl neaiškaus mašininio mokymosi pobūdžio dar labiau apsunkina intelektinės nuosavybės įstatymai ir tarptautiniai prekybos susitarimai, kuriais yra veiksmingai paslepiamos bet kokios į sistemą integruotos diskriminuojančios funkcijos. Jei net neįmanoma nustatyti ar remiantis žmogaus turima negalia, nėra priimami jį diskriminuojantys sprendimai, tuomet nutraukti tokią praktiką tampa ypač sudėtinga.

B. Bendras dirbtinio intelekto poveikis žmonėms su negalia

28. Dirbtinis intelektas žmonėms su negalia taip pat suteikia didžiules galimybes. Dirbtiniu intelektu grindžiamos sistemos daro teigiamą poveikį, ypač kalbant pagalbinių technologijų atžvilgiu, pavyzdžiui, padėdamos žmonėms su negalia savo vietovėje rasti prieinamus maršrutus.³⁰ Tuo tarpu, kitos dirbtinio intelekto funkcijos gali pagerinti aklųjų arba prastai matančių asmenų judėjimą, pasitelkiant dirbtiniu intelektu grindžiamas navigacijos priemones. Tai gali būti žvilgsnio sekimo ir balso atpažinimo programinės įrangos technologijos, suteikiančios žmonėms su negalia galimybę

²⁷ Europos Sąjungos Bendrojo duomenų apsaugos reglamento 4 straipsnio 4 punkte nurodytas „profilavimas“ yra apibrėžiamas kaip „bet kokios formos automatizuotas asmens duomenų tvarkymas, kai asmens duomenys naudojami siekiant įvertinti tam tikrus su fiziniu asmeniu susijusius asmeninius aspektus, visų pirma siekiant išanalizuoti ar numatyti aspektus, susijusius su to fizinio asmens darbo rezultatais, ekonomine situacija, sveikatos būkle, asmeniniais pomėgiais, interesais, patikimumu, elgesiu, buvimo vieta arba judėjimu“.

²⁸ Pavyzdžiui, žr. Costica Dumbrava, „Artificial intelligence at EU borders“ (2021); ir Pinja Lehtonen and Pami Aalto, „Smart and secure borders through automated border control systems in the EU? The views of political stakeholders in the Member States“, *European Security*, vol. 26, No. 2 (January 2017).

²⁹ Pavyzdžiui, žr. Jennifer Cobbe, „Administrative law and the machines of government: judicial review of automated public-sector decision-making“, *Legal Studies*, vol. 39, No. 4 (July 2019).

³⁰ Žr. Pasaulinės įtrauktųjų IRT iniciatyvos (*the Global Initiative for Inclusive ICTs*), Taskaro pritaiktųjų technologijų centro (*Taskar Center for Accessible Technology*) ir „Microsoft“ programos „AI for Accessibility“ bendrą projektą „AI for Inclusive Urban Sidewalks“.

gauti informaciją, įgyti išsilavinimą, bendrauti ir perduoti duomenis.³¹

29. Naudojant adaptyviausias mokymosi platformas, mokymosi patirtį galima suasmeninti, atsižvelgiant į konkrečius studentų su negalia poreikius.³² Siekiant patenkinti nuolatinį gestų kalbos vertėjų trūkumą ir palengvinti žmonių, turinčių kalbos sutrikimų, bendravimą su kitais, yra naudojama programinė įranga, gebanti sakytinę kalbą paversti rašytine. Kurtiesiems ir neprisigirdintiesiems šiuo metu yra naudingos piktogramos gestų kalba.³³ Dirbtiniu intelektu grindžiamos sistemos žmonėms su negalia gali padėti siekti geresnių rezultatų, jei bus naudojamos ligoms diagnozuoti ir gydymui rekomenduoti, kas taip pat gali būti naudinga visiems kitiems asmenims, be to, šias sistemas galima taikyti rehabilitacijos tikslais. Dirbtinis intelektas taip pat yra pradedamas naudoti psichikos sveikatos srityje, be kita ko, siekiant susisteminti tarpusavio pagalbos ir psichikos sveikatos paslaugų teikimą.³⁴
30. Nors dirbtinis intelektas suteikia galimybių skatinti žmonių su negalia teises, jis taip pat yra siejamas su pastariesiems gresiančia didele rizika. Dirbtinis intelektas keičia valstybės santykius su žmonėmis, turinčiais negalią; pavyzdžiui, remiantis tyrimų rezultatais, kai kuriais atvejais dirbtinis intelektas ir besiformuojančios technologijos tapo priemonėmis, padedančiomis nuspręsti, kam reikia skirti socialinės apsaugos išmokas. Tačiau dirbtinis intelektas, naudojantis šališkus duomenų rinkinius ir diskriminuojančius algoritmus, gali riboti teisę gauti tokias socialinio draudimo išmokas, kaip nedarbo išmoka. Pasaulyje vis daugėjant skurdžiai gyvenančių žmonių su negalia, o daugeliui jų gyvenant ypač dideliame skurde, labai svarbu pasirūpinti, kad dirbtinio intelekto sistemos nepagrįstai neatimtų iš žmonių su negalia teisės gauti paslaugas ir pagalbą.
31. Dirbtinio intelekto ir besiformuojančių technologijų plitimas taip pat pasirodė esąs naudingas žmonėms su negalia, norintiems gyventi savarankiškai, nes robotus ir kitas dirbtiniu intelektu grindžiamas priemones jau galima naudoti namuose, siekiant pastariesiems teikti priežiūros paslaugas ir kitą pagalbą.³⁵ Ateityje žmonėms su negalia gali tekti gyventi kartu su išmaniosiomis mašinomis, kurios gebės jausti, mokytis ir prognozuoti būsimus įvykius. Tačiau tuo metu taip pat nebus išvengta tam tikrų pavojų.
32. Dirbtinis intelektas taip pat pradėjo įtakoti žmones su negalia kaip klientus. Dėl klaidingo dirbtinio intelekto rizikos vertinimo, atlikto atsižvelgiant į tam tikras negalios rūšis, gali būti neskirtos privataus sveikatos draudimo išmokos ir nepagrįstai padidintos sveikatos draudimo įmokos. Buvo išreikštas susirūpinimas dėl dirbtinio intelekto naudojimo priimančias sprendimus, dėl kurių padidėjo klientų draudimo įmokos, kai logiškai neįmanoma paaiškinti arba suvokti, kodėl dirbtinio intelekto sistema priėmė tokį sprendimą.³⁶ Neskaidri mašininio mokymosi ir automatizuotų sprendimų priėmimo logika ne tik kelia didelių problemų plačiajai visuomenei, bet ir gali daryti poveikį žmonėms su negalia, kurie jau ir taip yra marginalizuojami sveikatos priežiūros ir gyvybės draudimo rinkose.
33. Užimtumo srityje vis dažniau dominuoja dirbtinio intelekto priemonės, galinčios turėti didelį poveikį žmonėms su negalia.³⁷ Dirbtinio intelekto priemonės taip pat gali atmesti netinkamus kandidatus kiekviename įdarbinimo etape. Pavyzdžiui, darbo pokalbio metu naudojami dirbtiniu intelektu grindžiami pokalbių robotai gali būti nepritaikyti asmenims, naudojantiems ekrano

³¹ Žr. Čilės atsakymą į kvietimą išsakyti savo nuomonę šio pranešimo tema.

³² Žr. Global Disability Innovation Hub, "Disability innovation strategy 2021-2024".

³³ European Disability Forum, "Plug and pray? A disability perspective on artificial intelligence, automated decision-making and emerging technologies" (2018).

³⁴ Žr. Piers Gooding and Timothy Kariotis, "Ethics and law in research on algorithmic and data-driven technology in mental health care: scoping review", *JMIR Mental Health*, vol.8, No. 6 (June 2021).

³⁵ European Association of Service Providers for Persons with Disabilities, "Technology in social care and support services".

³⁶ Žr. Bureau Européen des Unions de Consommateurs, "Regulating AI to protect the consumer. Position paper on the AI Act" (October 2021).

³⁷ Žr. Center for Democracy & Technology, "Algorithm-driven hiring tools: innovative recruitment or expedited discrimination?" (December 2020); ir Sheridan Wall and Hilke Schellmann, "Disability rights advocates are worried about discrimination in AI hiring tools", *MIT Technology Review* (21 July 2021).

skaitytuvą. Gyvenimo aprašymų vertinimo priemonės gali tapti kliūtimi kandidatui su negalia, nes, pavyzdžiui, jo gyvenimo aprašyme gali būti nenurodytos stažuotės arba galimybė dirbti virtualiai. Žmogus beveik niekada neperžiūri pateiktos aiškinamosios informacijos apie turimą lygiavertę patirtį. Dirbtiniu intelektu grindžiamos vaizdo įrašų vertinimo priemonės įprastai yra kuriamos ir išbandomos, nenaudojant žmonių su negalia. Taip, atsižvelgus į netipiškus išvaizdos bruožus, kandidatas gali būti atmestas dar prieš jam nuvykstant į darbo pokalbį su darbdaviu. Dirbtiniu intelektu grindžiama priemonė kartais, vertindama kandidatų galimybes įsidarbinti, jiems skirdavo neigiamą balą, todėl įdarbinimo agentūra pastariesiems duodavo mažiau darbo pasiūlymų ir rečiau padėdavo ieškoti darbo.³⁸

34. Vis labiau populiarėjant dirbtiniu intelektu grindžiamiems darbo pokalbiams, potencialiems darbuotojams gali tekti atlikti ne tik asmenybės testus, bet ir žaidybines užduotis. Jų metu, algoritmas ieško tokių savybių, kaip emocinis stabilumas, ekstraversija, impulsyvumas arba dėmesio išlaikymas darbo pokalbio metu. Jis taip pat gali nustatinėti veido išraiškas, akių kontakto palaikymą ir pokalbio dalyvio garsinį entuziazmo lygį. Tačiau dirbtinio intelekto priemonės dažnai nesugeba nustatyti žmonių su negalia veido išraiškų arba jas nustato klaidingai. Dėl to jie gali būti palaikyti netinkamais kandidatais. Ar tai būtų daroma tyčia ar ne, akivaizdu, jog kuriant dirbtiniu intelektu grindžiamas darbo pokalbio technologijas, nėra atsižvelgiama į pagrįstą sąlygų sudarymą žmonėms su negalia.
35. Be įdarbinimo, dirbtinis intelektas šiuo metu yra vis dažniau naudojamas nuolatinei darbuotojų stebėsenai ir jų priežiūros automatizavimui, o nauji įrodymai rodo, kad žmonės su negalia žymiai dažniau gauna išpėjimus, nei jų kolegos.³⁹ Neatsižvelgiant į žmones su negalia ir jų neįtraukiant į dirbtinio intelekto kūrimo procesą, šiomis sistemomis yra didinamas susiskaldymas, o ne skatinama jiems sudaryti sąlygas ir palankią aplinką.
36. Dirbtiniu intelektu grindžiamomis priemonėmis galima pagerinti žmonių su negalia mokymosi galimybes, įskaitant jų individualų mokymą, kūrybiškus žaidimus, skirtus palengvinti socialinių įgūdžių mokymąsi ir problemų sprendimą, naudojant dirbtinį intelektą. Tačiau nerimą kelia vis didėjantis įrodymų skaičius, jog dirbtinis intelektas yra naudojamas priimant sprendimus dėl švietimo galimybių suteikimo. Tai buvo pabrėžta viename atsakyme į kvietimą išsakyti savo nuomonę šio pranešimo tema, iš kurio matosi, kaip tai gali neigiamai paveikti žmonių su negalia galimybes įgyti išsilavinimą.⁴⁰

C. Neįgaliųjų teisių konvencijoje numatytos pagrindinės teisės ir pareigos, kurios yra taikomos dirbtinio intelekto kūrimui ir naudojimui

37. Neįgaliųjų teisių konvencijoje yra nustatyti teisiniai įpareigojimai valstybėms dėl dirbtinio intelekto kūrimo ir naudojimo. Svarbu tai, kad valstybės taip pat yra įsipareigojusios „panaikinti bet kokio asmens, organizacijos ar privačių įmonių vykdomą diskriminaciją dėl negalios“ (4 straipsnio 1 dalies e punktas). Tai neabejotinai apima vyriausybės reglamentavimo funkcijas privataus sektoriaus atžvilgiu, kai yra kalbama apie dirbtinio intelekto kūrimą ir naudojimą. Be to, valstybės yra įsipareigojusios „ankstyvajame etape“ skatinti informacinių technologijų projektavimą ir kūrimą (9 straipsnio 2 dalies h punktas). Tai taip pat rodo tvirtą valstybės įsipareigojimą tinkamai skatinti ir reglamentuoti privatų sektorių.
38. Atitinkamos teisės ir pareigos apima tiek turinį (pavyzdžiui, privatumą), tiek procesą (teisę konsultuotis). Tačiau reikėtų paminėti dar vieną svarbų dalyką: žmogus, kuris įprastai galvoja apie technologijas ir negalios klausimus, taip pat natūraliai gali svarstyti apie prieinamumą (Konvencijos

³⁸ Žr. Nicolas Kayser-Bril, Algorithm Watch, “Austria’s employment agency rolls out discriminatory algorithm, sees no problem”, 6 October 2019. Atsakydamas į kvietimą išsakyti savo nuomonę šio pranešimo tema, Austrijos ombudsmenas paaiškino, kad šios priemonės naudojimas buvo laikinai sustabdytas, kol bus priimtas Aukščiausiojo administracinio teismo sprendimas.

³⁹ Trades Union Congress, “Technology managing people: the worker experience” (2020).

⁴⁰ Žr. <https://www.sistemadeadmisionescolar.cl/> (tik ispanų k.).

9 straipsnis). Šiuo metu yra siekiama užtikrinti, kad naujos technologijos būtų prieinamos ir pritaikytos žmonėms su negalia. Nors dirbtinis intelektas iš tiesų kelia nemažai klausimų dėl jo pritaikymo, pagrindinis specialiojo pranešėjo tikslas šioje ataskaitoje yra aptarti, kokį poveikį dirbtinio intelekto priemonės daro žmonėms su negalia. Pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas klausimui, ar su žmonėmis, turinčiais negalią, yra elgiamasi vienodai kaip su kitais asmenimis, ar jie visgi yra diskriminuojami.

39. Toliau yra pateiktas negalutinis kai kurių, šiame kontekste nagrinėjamų, žmogaus teisių sąrašas.

Teisė į lygybę ir nediskriminavimą (2, 5 ir 18 straipsniai)

40. Konvencijos esmė yra skatinti „įtraukią lygybę“ (5 straipsnis). Konvencijoje nurodytos žmonių su negalia teisės turi būti užtikrinamos taip pat kaip ir kitiems asmenims. Neįgalųjų teisių komitetas 5 straipsnyje nurodytą lygybės sąvoką, kuri taip pat apima įtraukią lygybę, supranta plačiąja prasme.⁴¹
41. Svarbu tai, kad norint išvengti diskriminacijos, gali prireikti sudaryti tinkamas sąlygas žmonėms su negalia, kad jie galėtų visapusiškai naudotis savo teisėmis (2 straipsnis). Kaip nurodė Komitetas, tai yra individualizuojamas ir asmeniškai pritaikomas procesas, kurio metu reikia detalai atsižvelgti į individualias asmens aplinkybes.⁴²
42. Kalbant apie dirbtinį intelektą, svarbu yra iš anksto apgalvoti, kaip būtų galima sudaryti tinkamas sąlygas žmonėms su negalia. Tai reiškia, jog reikia ne laukti, kol pastarieji to paprašys, o iškart apsvarstyti, kokias pagrįstas sąlygas būtų galima jiems suteikti. Akivaizdžiu pavyzdžiu būtų galima laikyti atvejį, kai galima pagrįstai numatyti, jog dirbtinis intelektas (pavyzdžiui, dirbtiniu intelektu grindžiamos kandidatų atrankos arba darbo pokalbių priemonės) turės įtaką žmonėms su negalia. Kitu pavyzdžiu gali būti biometrinių technologijų naudojimas, siekiant palengvinti teisinį asmens tapatybės įrodymą ir suteikti galimybę naudotis tokiomis viešosiomis paslaugomis, kaip švietimas, sveikatos priežiūra ir balsavimas. Konvencijoje yra pripažįstama vaikų su negalia teisė į lygybę prieš įstatymą ir teisė gauti, turėti ir naudoti asmens tapatybės nustatymo ir gimimo registravimo dokumentus (18 straipsnis). Čia tokių dirbtinio intelekto priemonių tikslas yra pasiekti labiausiai marginalizuotus gyventojus, kurie gali neturėti jokių teisėtų asmens tapatybės dokumentų. Tačiau nepakankamas standartų laikymasis, nepasirūpinant žmonėms su negalia pritaikytomis biometrinėmis sistemomis arba nesuteikiant alternatyvių priemonių tokių technologijų gedimo atveju, prilygsta kliūtims, kurias reikia panaikinti, siekiant užtikrinti, kad žmonės su negalia galėtų naudotis tokių technologijų teikiama nauda.⁴³

Teisė į savarankiškumą ir sprendimų priėmimą (3, 12 ir 23 straipsniai)

43. Remiantis dirbtinio intelekto etikos principais, pavieniai žmonės yra savaime vertingi, todėl jais neturėtų būti naudojamas kaip priemone kitų žmonių tikslams pasiekti.⁴⁴ Konvencijoje pagrindinis dėmesys yra skirtas įgimtam žmogaus asmenybės vertės suvokimui ir su ja susijusioms savarankiškumo ir sprendimų priėmimo teisėms, kurios yra aprašytos 3-ame („Bendrieji principai“) ir 12-ame („Lygybė prieš įstatymą“) straipsniuose. Kaip kituose žmogaus teisių dokumentuose, taip ir Konvencijoje yra reikalaujama, kad sutikimas būtų pagrįstas informacija, tikras, skaidrus, galiojantis ir niekada nebūtų tik numanomas. Savarankiškumas yra paveikiamas tais atvejais, kai mašininio mokymosi metu yra naudojamas profiliavimas ir priimami kitokie sprendimai dėl žmonių su negalia be jų pačių žinios.⁴⁵
44. Vienas iš svarbiausių savarankiškumo aspektų yra teisė susituokti ir sukurti šeimą (23 straipsnis). Dirbtiniu intelektu grindžiamos technologijos, kurios yra naudojamos bendros ir reprodukcinės sveikatos patikros metu, kelia susirūpinimą dėl šeimos teisių apsaugos. Prieiga prie informacijos bei reprodukcinės sveikatos ir šeimos planavimo klausimai yra laikomi teisėmis, kurios yra suteikiamos pagal 23 straipsnį, todėl jos turėtų lygiai taip pat galioti dirbtinio intelekto priemonėms. Dirbtiniu intelektu grindžiami DNR ir genetiniai tyrimai kelia susirūpinimą dėl 23 straipsnyje nurodytų aspektų.

⁴¹ Žr. Komiteto bendrąją pastabą Nr. 6 (2018 m.).

⁴² Ten pat.

⁴³ Žr. Ramon Blanco-Gonzalo and others, “Biometrics: accessibility challenge or opportunity?”, *PLoS ONE* (March 218).

⁴⁴ Pavyzdžiui, žr. UNESCO 41-osios Generalinės konferencijos metu priimtą „Rekomendaciją dėl dirbtinio intelekto etikos“, kurią galite rasti adresu: <https://en.unesco.org/artificial-intelligence/ethics#recommendation>.

⁴⁵ Žr. Ramon Blanco-Gonzalo and others “Biometrics: accessibility challenge or opportunity?”.

Teisė į privatumą (22 ir 31 straipsniai)

45. Teisių į privatumą ir duomenų apsaugą laikymasis yra laikomas esmine žmogaus orumo užtikrinimo sąlyga. Teisė į privatumą yra užtikrinama pagal Konvencijos 22 straipsnį, o 31 straipsnyje yra numatyti žmonių su negalia duomenų rinkimo ir statistikos aspektai. Žmonių su negalia duomenimis yra laikomas jų kuriamas turinys, apie juos renkama informacija ir algoritmų daromos išvados. 22 ir 31 straipsniais yra reikalaujama užtikrinti duomenų apsaugą ir gerbti žmonių su negalia privatumą. Dirbtinio intelekto atveju, tai reiškia, kad žmonės su negalia turi turėti galimybę tvarkyti savo asmens duomenis ir kad jiems turi būti padedama juos pasiekti, jais saugiai dalintis, suprasti, koku tikslu jie yra naudojami, juos valdyti ir ištrinti.

Teisė į darbą ir užimtumą (27 ir 9 straipsniai)

46. Konvencija saugo nuo diskriminacijos dėl negalios užimtumo srityje, įskaitant įdarbinimo, samdymo ir užimtumo sąlygų, darbo tęstinumo, galimybės siekti karjeros ir saugios bei sveikos darbo aplinkos užtikrinimą, o taip pat pareigą sudaryti tinkamas sąlygas. Šiuo atveju, tai gali reikšti kandidatų su negalia aprūpinimą alternatyviomis išbandymo ir atrankos priemonėmis, kuriomis jiems būtų sudaromos tinkamos sąlygos, neapribojant pastarųjų galimybės pademonstruoti savo turimus įgūdžius. Pagrįstam tinkamų sąlygų sudarymui išbandymų metu turėtų būti teikiama tokia pati svarba, kaip ir įprastų sąlygų sudarymui, o tam tikrą visų kandidatų skaičių įdarbinant analogišku, nealgoritminiu būdu, būtų galima išvengti šališkumo ir stigmatizavimo problemos.
47. Dėl dirbtinio intelekto priemonių, kandidatai gali patirti atskirtį kiekviename įdarbinimo proceso etape, o tokį asmenį su negalia įdarbinus, gali kilti papildomų atskirties pavojų. Dirbtiniu intelektu grindžiamos vaizdo įrašų vertinimo priemonės įprastai yra kuriamos ir išbandomos, nenaudojant žmonių su negalia, todėl atsižvelgus į netipiškus išvaizdos bruožus, kandidatas gali būti atmestas dar prieš jam nuvykstant į darbo pokalbį su darbdaviu. Konvencijos 27 straipsnyje, kuris yra skaitomas kartu su 9 straipsniu („Prieinamumas“), yra reikalaujama, kad darbdaviai naudotų dirbtinio intelekto priemones taip, kad žmonėms su negalia nepritaikytos technologijos pastarųjų nediskriminuotų.

Teisė įgyti išsilavinimą (24 straipsnis)

48. Dirbtinio intelekto sistemoms tenka svarbus vaidmuo švietimo srityje, o Konvencijoje yra numatytas įtraukus švietimas visais lygmenimis. 24 straipsnyje pabrėžiama pareiga tinkamai pritaikyti sąlygas pagal kiekvieno asmens poreikius, o svarbiausia, užtikrinti, kad „aplinkoje, kuri geriausiai skatina akademinį ir socialinį vystymąsi, būtų teikiamos individualizuotos paramos priemonės, suderinamos su visiškos įtraukties tikslu“. Iš Konvencijos yra aiškiai matyti, kad dirbtinis intelektas švietimo srityje turi būti naudojamas įtraukčiai gerinti, o ne didinti arba pateisinti švietimo srityje esančią segregaciją.

Teisė į pakankamą gyvenimo lygį ir socialinę apsaugą (28 straipsnis)

49. Dėl automatizuoto darbo naikinant tam tikras darbo vietas, žmonėms su negalia gali būti žymiai sudėtingiau patekti į darbo rinką, todėl vyriausybės teisė į pakankamą gyvenimo lygį, kuris yra užtikrinamas pagal Konvencijos 28 straipsnį, turi laikyti svarbiu prioritetu. 28 straipsnio 2 dalyje yra numatyta socialinė apsauga, kuria yra užtikrinamos įvairios priemonės, įskaitant paramos programas skurdžiai gyvenantiems asmenims. Vyriausybėms pradėjus naudoti dirbtinį intelektą sprendimų priėmimui dėl valstybės finansuojamų paslaugų, pavyzdžiui, paramos, skirtos padengti su negalia susijusias išlaidas, tokie sprendimai gali būti priimti neskaidriai.

Teisė į sveikatos priežiūrą (25 straipsnis) bei teisė į gebėjimų ir funkcijų lavinimą ir rehabilitaciją (26 straipsnis)

50. Konvencijos 25 ir 26 straipsniuose numatyta žmonių su negalia teisė į sveikatos priežiūros ir rehabilitacijos paslaugas privalo būti užtikrinta jų nediskriminuojant. Tokiais dirbtinio intelekto priemonių teikiama privalumais, kaip individualių rekomendacijų teikimas dėl paciento gydymo arba prieinamesni specialistų patarimai medicinos ir rehabilitacijos klausimais, taip pat vienodai turėtų galėti naudotis žmonės su negalia. Naudojant dirbtinį intelektą, kyla rizika, jog sveikatos priežiūros srityje, kurioje galima užprogramuoti siekį mažinti išlaidas, gali atsirasti diskriminacija, taip sukeldami didelį pavojų ne tik pacientų gerovei, bet ir žmonėms su negalia.

Tokia diskriminacijos rūšis yra aptarta Konvencijos 25 straipsnyje, kuriame yra draudžiama diskriminuoti dėl negalios, atsisakant teikti sveikatos priežiūrą arba sveikatos paslaugas. Tame pačiame straipsnyje nurodytas draudimas diskriminuoti dėl negalios, teikiant sveikatos draudimo ir gyvybės draudimo paslaugas taip pat apimtų dirbtinio intelekto naudojimą, siekiant nustatyti, kas turi teisę turėti sveikatos draudimą.

Saviraiškos laisvė ir laisvė reikšti nuomonę bei galimybė gauti informaciją (21 ir 29 straipsniai)

51. Konvencija yra užtikrinama teisė į saviraiškos laisvę (21 straipsnis), įskaitant teisę netrukdomai ieškoti, gauti ir skleisti informaciją, kuri gali būti pažeista, jei dirbtinis intelektas būtų naudojamas, siekiant riboti pilietinės visuomenės diskusijas ir sugriežtinti cenzūrą, ir jei jis padėtų vyriausybėms stebėti ir taikytis į konkrečių grupių narius, įskaitant mažumas. 21 straipsnyje numatytos priemonės, skirtos padėti žmonėms gauti informaciją, apima informacijos pateikimą žmonėms su negalia pritaikyta forma ir taikant technologijas, kurių naudojimą būtų galima palengvinti žmonėms su negalia pritaikius dirbtinio intelekto priemones. Valstybės taip pat yra raginamos užtikrinti, kad privatūs subjektai ir žiniasklaida informaciją ir paslaugas, įskaitant internetines, teiktų žmonėms su negalia pritaikyta ir patogia forma. Konvencijos 29 straipsnyje numatyta asociacijų laisvei gali kilti pavojus, jei vyriausybės dirbtinio intelekto pagrindu sukurtas sistemas naudotų, siekdamas šalinti informaciją, leidinius, grupes ir internetinį turinį, kuriuo remiasi žmonių su negalia organizacijos ir žmonių su negalia teisių gynėjai, organizuodami protestus ir naudodamiesi savo teise protestuoti. Taip pat yra nerimaujama dėl aspektų, susijusių su Konvencijoje numatyta saviraiškos laisve, pavyzdžiui, interneto robotų vykdomas priekabiavimas, kuris daro ypač neigiamą poveikį marginalizuotų bendruomenių nariams, kurie yra patyrę istorinę diskriminaciją.

Dalyvavimas politiniame ir visuomenės gyvenime (29 straipsnis)

52. Konvencijos 29 straipsnio reikalavimai dėl teisės balsuoti ir kandidatuoti rinkimuose taip pat galioja įvairioms dirbtinio intelekto technologijoms, kurios jau yra naudojamos rinkimų ciklo metu. Tai apima tokias dirbtiniu intelektu grindžiamas priemones, kaip balsavimo internetu sistemos, panašiu principu veikiančias rinkėjų švietimo priemones ir socialinių tinklų platformose naudojamas priemones, skirtas nustatyti ir pašalinti internetinius trolius, bandančius dezinformuoti potencialius rinkėjus. Visos šios priemonės gali pagerinti žmonių su negalia galimybes dalyvauti politiniame procese, jei jos bus pastariesiems pritaikytos, atsižvelgiant į jų poreikius ir interesus. Tuo pat metu, Konvencijoje yra reikalaujama imtis aktyvių priemonių, užtikrinančių, kad dirbtiniu intelektu grindžiamas sekimas nebūtų naudojamas, pavyzdžiui, siekiant riboti žmonių su negalia, ypač priklausančių rasinėms, etninėms arba kitoms marginalizuojamoms grupėms, dalyvavimą politiniuose procesuose arba trukdyti juose dalyvauti.

Pavojingos situacijos ir humanitarinės krizės (11 straipsnis)

53. Dirbtinio intelekto sistemoms tenka svarbus vaidmuo aktyviai saugant marginalizuotas grupes, įskaitant žmones su negalia, nuo žalos, išnaudojimo ir kitų pavojingų situacijų, kurios yra nurodytos Konvencijos 11 straipsnyje. Jau dabar yra stengiamasi naudotis dirbtiniu intelektu, siekiant labiau padėti pabėgėliams ir šalies viduje perkeltiems žmonėms su negalia, o taip pat nagrinėjama, kaip naudojant dirbtinį intelektą būtų galima užkirsti kelią šiuolaikinėms vergijoms, prekybos žmonėmis ir vaikų darbo formoms, kas yra labai aktualu žmonėms su negalia.⁴⁶
54. Tuo pat metu, dirbtinio intelekto naudojimas gali turėti žalingą poveikį pavojingose situacijose esantiems žmonėms su negalia. Pavyzdžiui, visiškai autonominių ginklų sistemų, kaip ir kitokių dirbtinio intelekto sistemų, pasitelkimas ir naudojimas kelia susirūpinimą dėl ginklus valdančio dirbtinio intelekto gebėjimo atskirti kovotojus nuo nekovojančių asmenų, ir, atsižvelgiant į subtilius aspektus, priimti sprendimą, ar žmogus su negalia, naudojantis pagalbinį prietaisą, yra laikomas keliančiu grėsmę, ar ne. Be to, saugumo kontrolės punktuose naudojamos veido arba emocijų atpažinimo technologijos, padedančios nustatyti, ar asmuo gali kelti grėsmę, neturi tokių pačių galimybių teisingai nustatyti žmonių su negalia reakcijų, kadangi jos vadovaujasi neišsamiais arba šališkais duomenų rinkiniais. Siekiant sumažinti nerimą ir išspręsti tokias problemas, žmonės su

⁴⁶ Pavyzdžiui, žr. <https://aiforgood.itu.int/about/un-ai-actions/unhcr/>; ir <https://aiforgood.itu.int/event/ai-to-prevent-modern-slavery-human-trafficking-and-forced-and-child-labour/>.

negalia turi būti įtraukiami į dirbtinio intelekto technologijų kūrimo, pirkimo ir naudojimo procesą, ypač kai jas yra ketinama naudoti pavojingose situacijose.

Tarptautinis bendradarbiavimas (32 straipsnis)

55. Siekiant užtikrinti, jog žmonės su negalia turėtų lygias teises dirbtinio intelekto srityje, taip pat reikia pasirūpinti, kad žmonės su negalia apimančiomis vystymosi programomis ir tarptautiniu bendradarbiavimu būtų skatinamos įtraukios dirbtinio intelekto sistemos. Pažymėtina, jog Konvencijos 32 straipsnio c ir d punktuose yra konkrečiai nurodytos tarptautinio bendradarbiavimo priemonės, kuriomis sudaromos sąlygos „bendradarbiauti tyrimų srityje ir naudotis mokslo bei technikos žiniomis“, o taip pat „naudotis ir keistis prieinamomis ir pagalbiniėmis technologijomis“.

Intelektinės nuosavybės teisės (30 straipsnis)

56. Konvencijos 30 straipsnio 3 dalyje valstybės yra raginamos „užtikrinti, jog įstatymuose dėl intelektinės nuosavybės apsaugos nebūtų nepagrįstų ar diskriminuojančių kliūčių“ kultūrinės medžiagos atžvilgiu. Šiame straipsnyje nurodytus pakeitimus yra siūloma atlikti ne tik materialinėje kultūrinių teisių taikymo srityje. Tokie pakeitimai buvo atlikti Marakešo sutartyje dėl geresnių sąlygų susipažinti su paskelbtais kūrinių sudarymo akliems, regos sutrikimų ar kitą spausdinto teksto skaitymo negalią turintiems asmenims, kurioje buvo pašalintos kliūtys, trukdžiusios žmonėms su negalia naudotis jiems pritaikytomis spausdintinės medžiagos versijomis dėl taikytų autorių teisių apribojimų. Nėra jokios *a priori* priežasties, dėl kurios to nebūtų įmanoma padaryti kituose kontekstuose.

Viešieji pirkimai

57. 4 straipsnio d punkte („Bendri įsipareigojimai“) kartu su kitomis Konvencijos nuostatomis yra nustatomas pakankamas pagrindas numatyti tvirtą viešųjų pirkimų formą, skirtą užtikrinti, jog valdžios institucijos veiks laikydamosi savo įsipareigojimų. Konvencijoje yra reikalaujama, kad valstybė ir jai pavaldžios institucijos, pirkdamos dirbtinio intelekto sistemas ir priemones, nediskriminuotų žmonių dėl jų turimos negalios ir kad tokios sistemos bei priemonės būtų pritaikytos žmonėms su negalia. Įtraukūs viešieji pirkimai taip pat yra susiję su tarptautinių organizacijų darbu, o viešųjų pirkimų klausimai konkrečiai atsispindi tokiose žmonių su negalia politikose, kaip Jungtinių Tautų Žmonių su negalia įtraukties strategiją.

Aktyvios konsultacijos (4 ir 7 straipsniai)

58. Vienas iš pagrindinių Konvencijos principų yra visapusiškas žmonių su negalia dalyvavimas politikoje ir sprendimų priėmimo visose srityse, kurios yra nurodytos ne tik 4 straipsnio 3 dalyje, bet ir visame tekste. Žmonių su negalia teisių dalyvauti ir būti įtrauktiems į veiklą principai reiškia, jog su žmonėmis, turinčiais negalią, turi būti aktyviai konsultuojamasi prieš rengiant, kuriant ir taikant visas dirbtinio intelekto politikas ir sistemas. Tai taip pat yra naudinga žmonėms, nes taip sukurtos priemonės padės lengviau pasiekti jų tikslus.
59. Žmonių su negalia dalyvavimas veikloje ir jų įtraukimas į sprendimų, susijusių su pastarųjų teisėmis, priėmimą, taip pat reiškia, jog reikia aktyviai imtis priemonių, kad būtų visapusiškai pajavairinta komandų, projektuojančių, kuriančių, renkančių ir tvarkančių duomenis bei teikiančių, tiriančių ir reglamentuojančių dirbtiniu intelektu grindžiamas prekes ir paslaugas, sudėtis. Pavyzdžiui, užimtumo ir įdarbinimo atveju, tai reiškia, jog į veiklą reikėtų įtraukti specialistus, kurie ne tik išmanytų algoritmus ir diskriminacijos darbe klausimus, bet ir patys turėtų negalią.
60. Dalyvavimo teisę turi įvairios žmonių grupės, įskaitant, bet neapsiribojant čiabuviais, migrantais, mažumomis, moterimis, vaikais ir vyresnio amžiaus žmonėmis su negalia. Remiantis Konvencijos 7 straipsnio 3 dalimi, vaikai su negalia, laikomi dirbtinio intelekto sistemų ir produktų naudotojais, turi konkrečią teisę reikšti savo nuomonę dirbtinio intelekto klausimais. Be to, vaikams, įskaitant turinčius negalią, sukurtos dirbtinio intelekto prekės ir paslaugos turi būti orientuotos į geriausių vaiko interesus. Tinkamiausias būdas tai užtikrinti yra pasirūpinti, kad jie aktyviai dalyvautų produktų kūrimo procese, tinkamai ir pagarbiai atsižvelgiant į vaiko kintančius gebėjimus, o taip pat laikantis Vaiko teisių konvencijos nuostatų.

D. Žmonės su negalia diskriminuojantis dirbtinio intelekto taikymas

61. Jei šiame pranešime akcentuojama pagrindine problema yra laikomas nevienodas elgesys su žmonėmis, turinčiais negalią, arba pastarųjų diskriminacija dėl turimos negalios, kaip tuomet ši problema iš tiesų atsiranda? Vienu iš tokių akivaizdžių pavyzdžių galima laikyti nuotraukų paiešką dirbtiniu intelektu grindžiamoje paieškos sistemoje įvedus žodį „sportininkas“. Mažai tikėtina, jog tokios paieškos sistemos pirmiausia parodys sportininkų su negalia nuotraukas, nes jos remiasi duomenų rinkiniu arba algoritmu, kuris laikosi pasenusios nuomonės, jog žmonės su negalia negali būti sportininkais. Siūlomi sisteminio šališkumo problemos sprendimai turėtų būti vertinami itin atsargiai, nes norint užtikrinti, kad dirbtinis intelektas atsižvelgtų į žmones su negalia ir jų nediskriminuotų, visų pirma, reikia suprasti ne tik kokius duomenų rinkinius jis naudoja, bet ir kaip vyksta dirbtinio intelekto sistemos sprendimų priėmimo procesas.
62. Jei kuriant pradinis duomenų rinkinius ir modelius yra remiamasi istorine praktika, neatsižvelgiant į žmonių turimą negalią, tuomet tokie žmonės dažniausiai yra visiškai paliekami nuošaly. Pavyzdžiui, gyvenimo aprašymus analizuojančios priemonės remiasi anksčiau darbdavio samdytų asmenų, kuriuos jis laikė puikiais kandidatais į darbo vietą, duomenimis. Remiantis tik anksčiau samdytų darbuotojų profiliais, yra neišvengiamai sukuriama šališka duomenų rinkinys arba modelis, kurį dirbtinio intelekto sistema toliau naudos kandidatams atrinkti. Taip dar labiau padidindamos visuomeninės kliūtys, trukdančios įsidarbinti žmonėms su negalia (ir kitiems kandidatams, priklausantiems, istoriškai marginalizuojamoms grupėms), nebent įmonė anksčiau įdarbindavo žmones su negalia.⁴⁷ Deja, šia prielaida kol kas remtis negalima.
63. Be to, dirbtinio intelekto sistemos, kurios yra naudojamos atlikti pradinį asmens turimos kompetencijos ir gabumų įvertinimą, kad nustatytų jo tinkamumą konkrečiam darbui, gali klaidinti. Pavyzdžiui, jei testą atliekančio asmens įgūdžių lygis yra nustatomas pagal laiką, per kurį jis atlieka internetinį testą, tuomet žmonės su negalia, naudojantys pagalbinę technologiją, gali patekti į nepalankią padėtį. Taip gali nutikti, jei testų platforma nebus visapusiškai pritaikyta žmonėms su negalia. Ypač tuomet, jei bus nepaisoma pareigos žmonėms su negalia sudaryti tinkamas sąlygas. Lygiai tokios pat nepatikimos gali būti kitos dirbtiniu intelektu grindžiamos ir darbo vietoje naudojamos priemonės, pavyzdžiui, skirtos stebėti darbo našumą.
64. Diskriminacija gali pasireikšti ir kitais būdais, pavyzdžiui, kai dirbtinio intelekto sistemos daro išvadas apie žmones, naudodamos pakaitinius duomenis, pagal kuriuos galima tiksliai nustatyti žmonių, neturinčių negalios, įgūdžius, bet kurie visiškai netinka žmonėms su negalia apibūdinti. Pavyzdžiui, remiantis tyrimų rezultatais, buvo atskleista, kad finansų sektoriuje naudojami mašininio mokymosi modeliai nustatė didelę tarpusavio sąsają tarp teisingo didžiųjų raidžių rašymo prašymuose suteikti paskolas ir žmonių mokumo. Dėl to žmonėms su negalia gali būti nesąžiningai suteiktas mažesnis kredito reitingas. Paprastai tariant, pagrindiniai dalykai, kuriuos vertina dirbtinio intelekto modelis, gali būti net nesusiję su asmenų gebėjimu grąžinti paskolą.⁴⁸
65. Ta pati problema žmonių su negalia atžvilgiu kyla, naudojant veido atpažinimo technologiją, kuria yra nustatoma žmonių su negalia tapatybė arba pagal turimas nuotraukas daromos prielaidos apie tokių žmonių savybes.⁴⁹ Yra dokumentais pagrįstų įrodymų, jog kai kuriems veido atpažinimo algoritmams buvo būdingas neigiamas nusistatymas prieš žmones su negalia, kurie buvo laikomi nepatikimais, nes jų veido bruožai neatitiko dirbtinio intelekto sistemoje užprogramuoto standarto. Remiantis įrodymais, įvairūs veido analizės programinės įrangos aspektai gali netikti žmonėms, turintiems tokius sutrikimus, kaip Dauno sindromas, achondroplazija, lūpos arba gomurio nesuaugimas, ar kitos sveikatos būklės, dėl kurių skiriasi veido bruožai. Tyrimai taip pat rodo, kad dirbtinio intelekto sistemos taip pat gali netinkamai veikti aklujų arba žmonių, turinčių regėjimo sutrikimų, atžvilgiu dėl jų akių anatomijos ir tokių sveikatos būklių, kaip albinizmas. Jos taip pat gali netinkamai vertinti žmones, kuriems yra būdingas neįprastas elgesys, pavyzdžiui, nūsiskimas nuo kameros. Be to, emocijų atpažinimo algoritmai gali neteisingai suprasti autistų veido išraiškas.

⁴⁷ Meredith Whittaker and others, “Disability, bias, and AI” (2019).

⁴⁸ Reuben Binns and Reuben Kirkham, “How could equality and data protection law shape AI fairness for people with disabilities?”, *ACM Transactions on Accessible Computing*, vol. 14, No. 3 (September 2021).

⁴⁹ Pavyzdžiui, žr. 2020 m. birželio 25 d. Jungtinių Tautų vyriausiojo žmogaus teisių komisaro pareiškimą „Naujos technologijos turi tarnauti, o ne trukdyti teisei taikiai protestuoti“ (angl. “*New technologies must serve, not hinder, right to peaceful protest*”).

Tai taip pat galioja žmonėms, sergantiems Viljamso (*Williams*) sindromu arba asmenims, kuriems yra būdingos netipinės veido išraiškos, pavyzdžiui, patyrusiems insultą, sergantiems Parkinsono liga arba patyrusiems Belo (*Bell's*) paralyžių.⁵⁰

66. Didelį susirūpinimą dėl žmonių su negalia teisių apsaugos taip pat kelia emocijų atpažinimo technologijos, skirtos pateikti vertinamojo pobūdžio nuomonę apie žmones. Buvo nurodyta, kad ją naudojant yra įmanoma nustatyti, kokie studentai turi intelekto negalią, todėl yra nerimaujama, kokiais tikslais tokie duomenys yra naudojami ir ar yra užtikrinamas tokios informacijos privatumas ir konfidencialumas.⁵¹
67. Per didelis pasikliovimas dirbtiniu intelektu taip pat gali turėti įvairų poveikį žmonių su negalia teisėms. Paslaugų teikėjai gali remtis dirbtiniu intelektu grindžiamomis technologijomis, kad reikėtų mažiau arba visai nereikėtų priežiūros paslaugų teikėjų. Tai gali kelti rimtą pavojų žmonių su negalia psichikos sveikatai ir didinti pastarųjų segregaciją bei socialinę izoliaciją.⁵²
68. Kai kurios pilietinės visuomenės organizacijos vykdo kampanijas, kurių metu kovoja už žmonių su negalia teises dirbtinio intelekto srityje.⁵³ Tačiau buvo gauti vos keli oficialūs skundai ir pradėti oficialūs tyrimai arba imtasi teisinių veiksmų dėl dirbtinio intelekto sistemų vykdomos žmonių su negalia diskriminacijos. Be minėtų iniciatyvų, šios ataskaitos tyrimo metu nebuvo nustatyta jokių nacionalinių teisėkūros iniciatyvų, skirtų apsaugoti žmones su negalia nuo juos diskriminuojančio dirbtinio intelekto arba algoritmų poveikio. Taip pat nebuvo nustatyta jokia nacionalinė dirbtinio intelekto strategija, kurioje būtų konkrečiai akcentuotas dirbtinio intelekto poveikis žmonių su negalia teisėms.
69. Dirbtinį intelektą kurianti bendruomenė laikosi bendros nuomonės, kad naudojant daugiau duomenų rinkinių, susijusių su tam tikromis žmonių grupėmis, galima ne tik pagerinti esamus modelius, bet ir panaikinti šališkumą. Nors kai kurias kategorijas, pavyzdžiui, asmens amžių duomenų rinkinyje galima nurodyti dvejopai, negalios apibrėžimas yra kintamesnis, įvairiapusiškesnis ir priklausantis nuo tam tikrų niuansų. Sukurti tokį mokymo duomenų rinkinį, kuris atspindėtų įvairias negalios rūšis, yra sudėtinga, bet įmanoma. Tokie iššūkiai yra įveikiami, be to, jie pabrėžia, jog šiais klausimais yra svarbu konsultuotis nuo pat pirmųjų produkto kūrimo etapų.
70. Visą, pirmiau aprašytą, diskriminacijos poveikį dar labiau apsunkina intelektinės nuosavybės teisės. Užtikrinti dirbtinio intelekto sistemų skaidrumą trukdo tokios pagrindinės kliūtys, kaip algoritmų kodo ir pačios sistemos slaptumas.⁵⁴ Tuo tarpu sukurti į žmones su negalia orientuotą dirbtinį intelektą trukdo tokios kitos kliūtys, kaip sąžiningų, pagrįstų ir nediskriminuojančių taisyklių, užtikrinančių, kad patentai būtų išduodami taip, kad netrukdytų kurti naujų dirbtinio intelekto sistemų, privalumai ir trūkumai.⁵⁵
71. Nors sudėtinga tarptautinės prekybos teisės sąveika su dirbtiniu intelektu ir žmogaus teisėmis yra vis geriau suprantama, tačiau šiuo klausimu būtina atlikti nuodugnesnį tyrimą. Tam tikra apimtimi, šiuos klausimus, be kita ko, sprendžia Pasaulio prekybos organizacija, Azijos ir Ramiojo vandenyno šalių ekonominio bendradarbiavimo forumas, Pietryčių Azijos valstybių asociacija bei Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO), kurios nagrinėja etinius įsipareigojimus, susijusius su prekyba dirbtinio intelekto sistemomis bei šių sistemų ir jų produktų, kurie yra pateikiami duomenų arba kitokia forma, intelektinės nuosavybės teisių klausimus. Pavyzdžiui,

⁵⁰ Anhong Guo and others, "Towards fairness in AI for people with disabilities: a research roadmap" (2019), prieinama adresu: <https://arxiv.org/pdf/1907.02227.pdf>.

⁵¹ Žr. organizacijos „Article 19“ leidinį *Emotional Entanglement: China's Emotion Recognition Market and Its Implications for Human Rights* (November 2020).

⁵² Žr. 2017 m. vasario 16 d. Europos Parlamento rezoliuciją su rekomendacijomis Komisijai dėl robotikai taikomų civilinės teisės nuostatų (2015/2103(INL)).

⁵³ Tokios pavyzdinės organizacijos yra: Pasaulinis žmonių su negalia institutas, Tarptautinis neįgaliųjų aljansas, Europos neįgaliųjų forumas, Demokratijos ir technologijų centras, the „AI Now“ institutas bei Australijos mokslinių tyrimų tarybos Automatizuoto sprendimų priėmimo ir visuomenės kompetencijos centras.

⁵⁴ Pavyzdžiui, žr. 2021 m. rugsėjo 21 d. Anglijos ir Velso apeliacinio teismo sprendimą byloje *Thaler v. Comptroller General of Patents Trade Marks and Designs*. Panaši byla buvo iškelta ir kitose jurisdikcijose.

⁵⁵ 2019 m. Europos Komisijos Jungtinis tyrimų centras savo ataskaitoje „Intelektinė nuosavybė ir dirbtinis intelektas – literatūros apžvalga“ (angl. *“Intellectual property and artificial intelligence - a literature review”*) padarė išvadą, jog buvo skiriama nepakankamai dėmesio sprendimui, ar labiau reikia užtikrinti paaiškinamumą ir skaidrumą, ar intelektinės nuosavybės teises.

EBPO atliko svarbų vaidmenį kuriant pasaulinius dirbtinio intelekto etikos standartus.⁵⁶ Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencijoje taip pat buvo pradėta spręsti kai kuriuos žmogaus teisių klausimus, susijusius su dirbtiniu intelektu.⁵⁷ Tačiau jos metu buvo mažai reikšmingų pasisakymų apie tai, kokį poveikį tarptautinės prekybos taisyklės daro žmonėms su negalia dirbtinio intelekto srityje.

72. Viena iš dažniausiai pasitaikančių problemų yra tarptautiniuose prekybos susitarimuose taikomos standartinės sąlygos. Jas sudaro nuostatos, skirtos skatinti prekybą skaitmeniniais produktais, reikalaujant išlaikyti jų konfidencialumą, kai jais yra prekiaujama tarpvalstybinio mastu.⁵⁸ Dėl tokių taisyklių yra ypač sunku nustatyti, kokia apimtimi prekiaujamos dirbtinio intelekto sistemos gali diskriminuoti žmones ir apskritai jos yra labai kritikuojamos.⁵⁹ Dėl jų sumažėjo skaidrumas, todėl užtikrinti vienodą požiūrį į skirtingus žmones tapo ne tik sudėtinga, bet beveik neįmanoma. Kaip jau minėta, valstybės pagal Neįgaliųjų teisių konvencijos 30 straipsnio 3 dalį turi daug galimybių geriau pritaikyti intelektinės nuosavybės teises žmonėms su negalia dirbtinio intelekto srityje. Šiam klausimui reikia skirti daugiau pagrindinio dėmesio.

IV. Išvados ir rekomendacijos

A. Išvados

73. Remiantis pirmiau aptarta informacija, galima daryti tris pagrindines išvadas:
- a) visų pirma, neprilygstama dirbtinio intelekto galia gali būti itin naudinga žmonėms su negalia, ypač tuomet, kai ji yra naudojama Neįgaliųjų teisių konvencijos tikslams pasiekti. Būtina tinkamai išnaudoti žmonijos pažangą, siekiant užtikrinti, jog mokslo ir jo pasiekimų teikiama nauda pagaliau galėtų pasinaudoti nepalankioje padėtyje atsidūrę asmenys;
 - b) visų antra, valstybės, įmonės, nacionalinės žmogaus teisių institucijos, pilietinė visuomenė ir kartu dirbančios žmonių su negalia organizacijos turi atvirai pripažinti ir panaikinti tinkamai dokumentuotą neigiamą dirbtinio intelekto poveikį žmonėms su negalia. Vystymosi lygmeniu, toks neigiamas poveikis atsiranda naudojant nekokybiškus arba visų žmonių grupių neapimančius duomenų rinkinius, kas beveik visada gali baigtis diskriminacija, technologijų skaidrumo stoka (dėl kurios beveik neįmanoma nustatyti diskriminacijos poveikio), pareigos sudaryti tinkamas sąlygas nesilaikymu, dėl kurio žmonės su negalia atsiduria dar nepalankesnėje padėtyje, ir veiksmingų priemonių stoka. Nors vienus sprendimus įgyvendinti bus lengva, o kitus ne taip paprasta, norint iš naujų technologijų gauti kuo daugiau naudos ir išvengti blogiausių pasekmių, reikia, jog visi įsipareigotų tarpusavyje bendradarbiauti;
 - c) visų trečia, reikia iš esmės atnaujinti diskusijas, jų metu labiau atsižvelgiant į esamus įrodymus ir Neįgaliųjų teisių konvencijoje bei kituose žmogaus teisių dokumentuose nustatytas teises ir pareigas.
74. Remiantis Neįgaliųjų teisių konvencija, būtina bendradarbiauti su žmonėmis, turinčiais negalią ir jiems atstovaujančiomis organizacijomis, kuriant, perkant ir naudojant dirbtinio intelekto sistemas. Norint iš dirbtinio intelekto gauti kuo daugiau naudos ir išvengti žalos,

⁵⁶ Žr. informaciją adresu: <https://oecd.ai/en/ai-principles-for-the-OECD-five-principles-for-the-responsible-stewardship-of-responsible-artificial-intelligence>.

⁵⁷ Žr. *Technology and Innovation Report 2021: Catching Technological Waves. Innovation with Equity* (United Nations publication 2021).

⁵⁸ Pavyzdžiui, žr. Jungtinių Amerikos Valstijų, Meksikos Jungtinių Valstijų ir Kanados susitarimo 19 skyrių arba Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės ir Japonijos susitarimo dėl visapusiškos ekonominės partnerystės 8 skyrių.

⁵⁹ Žr. 2020 m. spalio 2 d. Europos Parlamentui pristatytą pranešimą dėl intelektinės nuosavybės teisių, plėtojant dirbtinio intelekto technologijas, kurį galite rasti adresu: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0176_EN.html#title2.

svarbu žmonėms su negalia ir jiems atstovaujančioms organizacijoms suteikti teisę dalyvauti dirbtinio intelekto politikos kūrimo ir sprendimų dėl dirbtinio intelekto kūrimo, diegimo ir naudojimo priėmimo. Jie turi teisę aktyviai dalyvauti politikos formavimo procese ir bet kokiuose įmonių svarstymuose, pavyzdžiui, per Jungtinių Tautų pasaulinį susitarimą.

B. Rekomendacijos

75. Specialusis pranešėjas siūlo laikytis toliau nurodytų rekomendacijų, siekiant užtikrinti, kad tarptautinė bendruomenė iš dirbtinio intelekto gautų kuo daugiau naudų, o žmonės su negalia patirtų kuo mažiau neigiamų padarinių.
76. Valstybės yra raginamos:
- a) praplėsti savo nacionalinių diskusijų temas, jų dalyviams suteikti daugiau informacijos ir detaliau panagrinėti dirbtinio intelekto aspektus, atsižvelgiant į Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatas;
 - b) užtikrinti, kad nacionaliniai dirbtinio intelekto reglamentai apimtų žmogaus teisių principus ir standartus bei aiškų draudimą naudoti dirbtinį intelektą žmonių su negalia diskriminavimui arba kenkimui. Nacionalinėse skaitmeninės įtraukties strategijose turėtų būti aiškiai atsižvelgiama į žmogaus teises atitinkančių dirbtinio intelekto priemonių poreikį, ypač tuomet, kai yra sprendžiami negalios klausimai;
 - c) apsvarstyti galimybę paskelbti moratoriumą dėl dirbtinio intelekto sistemų, keliančių didžiausią diskriminacijos pavojų, pardavimo ir naudojimo, kol bus imtasi tinkamų žmogaus teisių apsaugos priemonių. Moratoriumas taip pat gali būti taikomas veido ir emocijų atpažinimo technologijoms. Šioje srityje, ypač didelis pavojus patirti pastarųjų diskriminaciją gresia žmonėms su negalia, todėl valstybės turėtų apsvarstyti galimybę atidėti bet koki jų naudojimą, kol bus galima atlikti visapusišką jų poveikio auditą, jame dalyvaujant žmonėms su negalia atstovaujančioms organizacijoms;
 - d) užtikrinti, kad teisės aktai, kuriais yra reikalaujama atlikti išsamų poveikio žmogaus teisėms patikrinimą, taip pat apimtų neigiamo poveikio žmonėms su negalia nustatymą, įskaitant pasirūpinimą, kad žmonės ši patikrinimą atliktų prieš įsigydamos, kurdamos, diegdamos ir naudodamos dirbtinio intelekto sistemas bei prieš dalindamosi arba naudodamosi didžiais duomenų rinkiniais apie įvairius asmenis. Valstybės, svarstančios galimybę priimti teisės aktus, kuriais būtų reikalaujama, kad dirbtinį intelektą naudojančios privataus sektoriaus subjektai atliktų išsamų poveikio žmogaus teisėms patikrinimą, turėtų užtikrinti, kad tokiuose teisės aktuose būtų aiškiai atsižvelgiama į neigiamą dirbtinio intelekto poveikį žmonių su negalia teisėms;
 - e) primygtinai reikalauti laikytis išpareigojimo sudaryti tinkamas sąlygas, kad visi galėtų naudotis dirbtinio intelekto sistemomis, įskaitant tinkamą pačių dirbtinio intelekto priemonių pritaikymą. Panagrinėti, kokiais teigiamais būdais būtų galima naudoti dirbtinio intelekto priemones, siekiant pabrėžti arba pranešti apie atsiradusį atitinkamų sąlygų poreikį, tačiau visada užtikrinant asmens teisę į privatumą. Remiantis Neįgaliųjų teisių konvencijos 8 straipsniu, valstybės turėtų šviesti privatųjį (dirbtinio intelekto kūrėjus ir naudotojus) ir viešąjį sektorius, o taip pat dirbtinį intelektą naudojančias valstybės institucijas apie jų pareigą sudaryti tinkamas sąlygas žmonėms su negalia, visapusiškai bendradarbiaujant ne tik su pastaraisiais, bet ir su dirbtinio intelekto ekspertais;
 - f) laikytis viešųjų pirkimų standartų, susijusių su žmonių, turinčių negalią, įtrauktimi. Valstybė (ir jai pavaldžios įstaigos) turėtų pirkti dirbtinio intelekto sistemas arba priemones tik su sąlyga, kad tokios sistemos atitiks žmogaus teisių reikalavimus;
 - g) padėti žmonėms su negalia atstovaujančioms organizacijoms ugdyti savo gebėjimus, kad jos galėtų veiksmingai stebėti dirbtinio intelekto poveikį žmonių su negalia teisėms. Valstybės turėtų apsvarstyti, kokiais būdais jos galėtų padėti žmonėms su negalia atstovaujančioms organizacijoms gerinti jų gebėjimą skatinti dirbtinį intelektą naudoti atsakingai ir atsižvelgiant į žmonių su negalia poreikius, veiksmingai bendradarbiauti su visais suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant privatųjį sektorį, ir atkreipti dėmesį į žalingą arba diskriminuojančią technologijų naudojimą;

- h) apsvarstyti galimybę teikti ataskaitas apie pažangą, padarytą nustatant ir taisant dirbtinio intelekto daromą diskriminuojantį poveikį žmonėms su negalia bei naudojant dirbtinio intelekto priemones ir paslaugas žmonių su negalia teisėms užtikrinti, pasinaudojant esamomis galimybėmis pakalbėti su valstybėmis apie padarytą pažangą, kilusias kliūtis ir rastus šiuolaikiškus sprendimus žmonių su negalia atžvilgiu dirbtinio intelekto srityje. Pavyzdžiui, valstybės gali apsvarstyti galimybę į savo periodines ataskaitas sutarčių stebėsenos organams ir visuotinį periodinį vertinimą, o taip pat į savo savanoriškas ataskaitas apie Darnaus vystymosi tikslus įtraukti informaciją apie tai, kaip dirbtinis intelektas yra naudojamas, siekiant įgyvendinti Neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatas.
77. Nacionalinės žmogaus teisių institucijos turėtų:
- surengti nacionalines diskusijas dirbtinio intelekto politikos klausimais pagal Neįgaliųjų teisių konvenciją ir kitus žmogaus teisių standartus, ir labiau dalyvauti rengiant dirbtinio intelekto politiką, kad nacionalinė politika būtų paremta geru tarptautinės žmogaus teisių teisės, įskaitant Konvenciją, supratimu;
 - apsvarstyti galimybę paskirti narius, kurie būtų konkrečiai atsakingi už plataus dirbtinio intelekto poveikio žmogaus teisėms, įskaitant žmonių su negalia teises, nagrinėjimą.
78. Įmonės ir privačiojo sektoriaus subjektai turėtų:
- veikti skaidriai ir teikti informaciją apie dirbtinio intelekto sistemų veikimą. Tai turėtų apimti atvirojo kodo ir atvirųjų duomenų standartų laikymąsi ir prieinamos informacijos apie dirbtinio intelekto sistemų veikimą skelbimą;
 - atlikti dirbtinio intelekto poveikio žmogaus (įskaitant žmones su negalia) teisėms vertinimus, kad nustatytų ir ištaisytų jo neigiamą poveikį žmonių su negalia teisėms. Tokie vertinimai turėtų būti atliekami visoms naujoms dirbtinio intelekto priemonėms, atsižvelgiant į žmonių su negalia teises. Dirbtinio intelekto įmonės turėtų atlikti savo poveikio vertinimus, glaudžiai konsultuodamasi su žmonėmis, turintiems negalia, atstovaujančiomis organizacijomis ir naudotojais su negalia;
 - atlikti išsamų įmonių poveikio žmogaus teisėms patikrinimą, kurio metu aiškiai atsižvelgtų tiek į žmonių su negalia patiriamas, tiek į dirbtinio intelekto keliamas problemas. Mašininio mokymosi technologijas kuriantys ir įgyvendinantys privačiojo sektoriaus subjektai privalo atlikti išsamų įmonių poveikio žmogaus teisėms patikrinimą, kad galėtų aktyviai nustatyti ir suvaldyti galimą ir realų neigiamą poveikį žmonių su negalia teisėms, o taip pat išvengti bet kokio žinomo pavojaus ir jį sumažinti ateity;
 - pasirūpinti prieinamais ir veiksmingais teisių gynimo ir žalos atlyginimo būdais ne teismo tvarka, kai dėl neigiamo dirbtinio intelekto sistemų poveikio yra pažeidžiamos žmonių su negalia teisės. Jie turėtų papildyti esamas teisių gynimo priemones ir atitikti Tarptautinius principus ir gaires dėl žmonių su negalia teisės į teisingumą;
 - pasirūpinti, kad duomenų rinkiniai taptų realistiškesni ir geriau atspindėtų žmonių su negalia įvairovę, o taip pat aktyviai konsultuotis su žmonėmis, turinčiais negalia, ir jiems atstovaujančiomis organizacijomis, kuriant techninius sprendimus nuo pat pirmųjų verslo ciklo etapų. Tai taip pat apima aktyvų dirbtinio intelekto kūrėjų, kurie savo gyvenime yra patyrę negalia, samdymą arba konsultavimąsi su žmonių, turinčių negalia, organizacijomis, norint geriau suprasti kylančias problemas.
79. Jungtinių Tautų sistema ir specializuotosios agentūros turėtų:
- įtraukti negalios temą į savo dirbtinio intelekto strategijas bei siekti aktyviai spręsti dirbtinio intelekto žmonėms su negalia daromo neigiamo poveikio klausimus pagal savo atsakomybės sritį, kad būtų galima atlikti naudingą visų galimų privalumų ir trūkumų tyrimą;
 - pasirūpinti, kad žmonėms su negalia pritaikyto dirbtinio intelekto naudojimas taptų Jungtinių Tautų Žmonių su negalia įtraukties strategijos dalimi. Strategija turėtų būti

- papildyta reikalavimais pritaikyti dirbtinio intelekto sistemas ir kitus besiformuojančių technologijų produktus, kuriuos perka ir naudoja Jungtinių Tautų sistema, žmonėms su negalia.
80. Jungtinių Tautų sutarčių stebėsenos organai ir Žmogaus teisių tarybos įgaliotieji ekspertai, įskaitant JT darbo grupę žmogaus teisių ir tarptautinių bendrovių bei kitų įmonių klausimu, turėtų:
- a) tęsti vertingą darbą dirbtinio intelekto tema ir išplėsti jį taip, kad būtų galima įvertinti konkretų dirbtinio intelekto poveikį žmonėms su negalia;
 - b) pasirūpinti, kad svarstant galimybę priimti arba peržiūrėti bendrąsias pastabas arba žmogaus teisių teises ir politines gaires, susijusias su dirbtiniu intelektu, į jas būtų įtraukti žmonių su negalia teisių aspektai.
81. Konkrečiau, Neįgaliųjų teisių komitetas turėtų apsvarstyti galimybę parengti bendrą pastabą, kurioje būtų paaiškinti valstybių įsipareigojimai (ir jų reguliavimo funkcijos privačių subjektų atžvilgiu) dirbtinio intelekto klausimais pagal Neįgaliųjų teisių konvenciją.
82. Tarptautiniai prekybos susitarimai neturėtų trukdyti siekti teisingumo dirbtinio intelekto srityje. Pasaulio prekybą skatinančios ir reguliuojančios tarptautinės prekybos organizacijos turėtų aiškiai atsižvelgti į žmonių su negalia teises, nes joms poveikį daro tokios kuriamos naujos technologijos, kaip dirbtinis intelektas ir mašininis mokymasis. Reikėtų rasti būdų, kaip būtų galima suderinti intelektinės nuosavybės teises su vienodu požiūriu į žmones, turinčius negalią, ir jų nediskriminavimu.
83. Moksliniai tyrimai turėtų būti atliekami, aktyviai bendradarbiaujant ir į rengimo procesą įtraukiant žmonių su negalia organizacijas, siekiant:
- a) ištirti dirbtinio intelekto naudojimą ir jo poveikį žmonių su negalia teisėms, o taip pat:
 - a) nustatyti teigiamą dirbtinio intelekto naudą, įgyvendinant Neįgaliųjų teisių konvenciją; b) nustatyti ir patikslinti (tyčia arba netyčia daromą) neigiamą poveikį; ir c) paieškoti būdų, kaip būtų galima tokį poveikį ištaisyti ir jo išvengti ateityje;
 - b) išanalizuoti dirbtinio intelekto poveikį žmonėms su negalia tokiose srityse, kaip sveikata, švietimas, užimtumas, savarankiškas gyvenimas, paslaugų pertvarka, apgyvendinimas ir finansinių paslaugų teikimas;
 - c) įvertinti tarptautinių prekybos susitarimų poveikį valstybių gebėjimui veiksmingai kontroliuoti diskriminuojantį dirbtinio intelekto poveikį, ir kaip būtų galima pakeisti susidariusią padėtį, jei to prireiktų.